Ann. XII n° 11

VOX VRBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

Semel in mense prodit

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est:

In Italia: Libellarum **6**;

ubique extra Italiam: Lib. **9** (Doll. **1,80**; Sh. **7**; M. **7**; Rubl. **4**; Coron. **9**)

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem

Commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMAM - Piazza del Gesù, 48 - **ROMAM**

Subnotatio fieri potest:

IN GALLIA apud **Librairie Gamber** — Paris, Rue Danton.

IN ANGLIA apud **Burns and Oates** — London W. 28, Orchard Street.

IN RUSSIA Varsaviae Polonorum apud **Gebethner et Wolf** Rakowskie Przedmiescie, 15. — **"Kronika Rodzinna"** Krakowskie Przedmiescie, 6.

IN CANADA apud **Librairie Granger Frères** — Montreal 1699, Rue Notre-Dame.

Ann. XII. ROMAE, Kal. Novembribus MDCCCCIX. Num. XI.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

Rerum index:

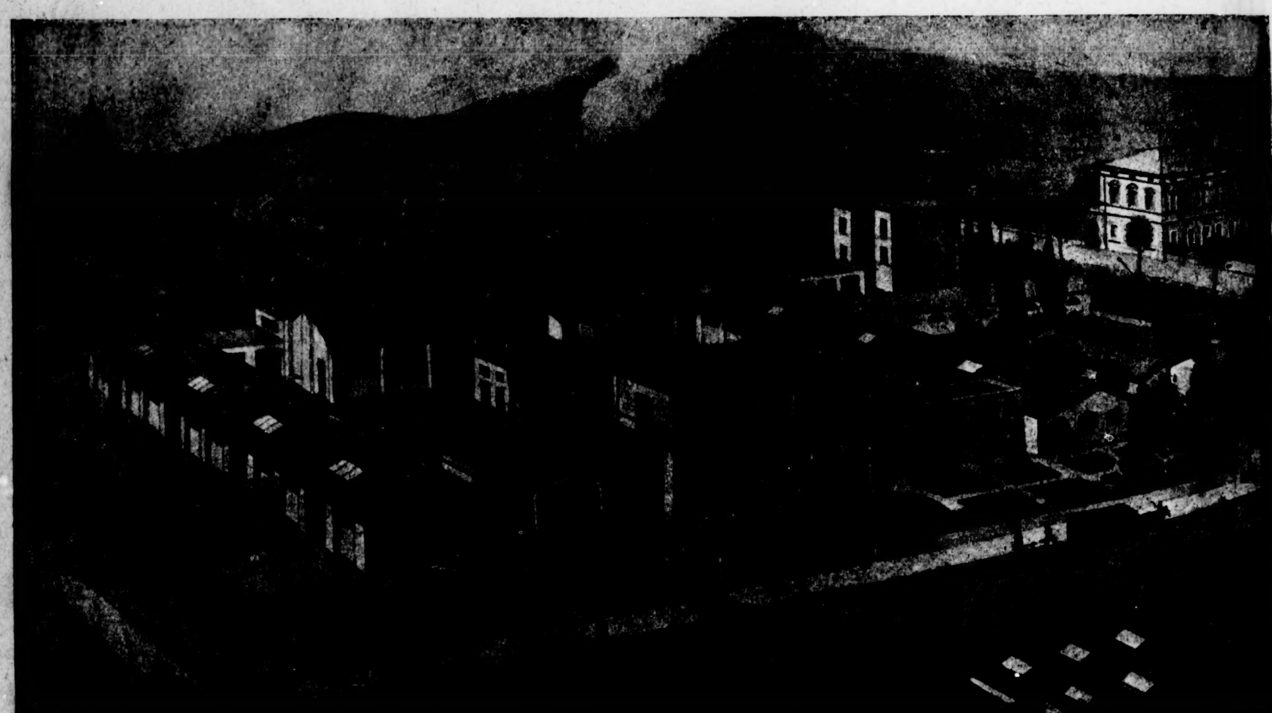
IN OPTIMIS STUDIIS LENTE FESTINANDUM

(Cfr. num. sup.)

Iamvero eos compellat oratio mea iuvenes navos et industrios, qui ad scientiam iuris incumbunt. Equidem si vos aut veterem iuris consultorum sapientiam et singularem eruditionem mature spectetis, aut in eorum clarissimorum virorum, qui, litteris vix restitutis, ad ius civile exornandum omnem industriam suam contulerunt, doctrinam et multiiugem totius antiquitatis cognitionem intueamini, facile vobis erit intelligere, quarum rerum quandam veluti praecursionem a vobis postulet absolutissima iuris prudentia. Sciunt enim omnes quanto et Graecarum et Latinarum litterarum apparatu, quanto eloquentiae studio muniti ad iuris facultatem accesserint in Italia, in Germania, in Hispania, in Gallia huiusce disciplinae principes. E quorum unanimi consensu tantaque diversarum gentium conspiratione nemo non videt, unam omnium fuisse sententiam, ad ius civile amplectendum non levem et perfunctoriam latini sermonis cognitionem et adumbratam dialecticae tincturam, ut hodie plerique existimant, sufficere; sed cum eloquentiae et litterarum studio totius anteactae notitiae memoriam atque ex omni gente collectam eruditionem requiri. Quandoquidem ut a Dionysio Gothofredo, viro illo sapientissimo et de civili scientia optime merito, admonemur, ius civile Romanum, quod sanctitate legum et disciplina omnium exterarum gentium legibus et institutis praeponderat, omnia populorum iura et mores in se comprehendit. Siquis ergo ex hac tanta iuvenum frequentia existeret, qui civilis scientiae elegantiam et ornamenta despiceret, et apud illum clarissimorum virorum auctoritates nihil valerent, imo vero satis sibi esse duceret ex Institutis, vel etiam ex Pandectis delibare nonnulla, quae ad forensem usum maxime pertinent; hunc ego sane non legum iurisque peritum futurum esse dicerem, sed leguleium et unum de foro rabulam.

Atqui nihil dico de amplitudine iuris canonici, cuius quidem fines longe lateque proferuntur; nihil de innumeris Conciliorum decretis, nihil de tam multis Romanorum Pontificum constitutionibus: quae singula immensi laboris assiduitatem et non impar diuturnae vitae studium postulare nemo est, qui non videat. Huc accedit tot iam propagatas esse in utramque iudicii partem opiniones doctorum, ut his unis capiendis vix ampla bibliotheca sufficiat. Quorum sententiam quum ad examen revocari, et si quae falso obtruduntur interpretationes, expungi oporteat, facile omnes intelligunt, totos ingenii nervos et laboris vim maximam esse adhibendam. Quae quum ita sint, prodeat nunc in forum pexo capillo nitidus et barbatulus nescio quis iuvenis, qui vix levi quadam legum et iudiciorum notitia respersus, audeat tamen sese Urbis profiteri iurisconsultum: qui videlicet triduo totam, quantacunque illa est, iuris scientiam devoraverit. Ego quidem audaciam eiusmodi propter aetatem excusari posse non dubito. Mirari tamen satis non possum, quemquam tam amentem reperiri, qui novi et inexperti hominis fidei caussam committat. Hunc quippe et rebus suis et fortunis et liberis pessime consuluisse quis non videt? Cladem quippe subeat necesse est, qui caeco et imperito duce cum hoste confligit. Iuvenes autem, qui sic imparati ad forum accedunt, id quaeso caveant dum iter nimium properant, ne idem, ut in veteri proverbio est, serius absolvant. In ipsos enim optime quadrat

De funeribus Atheniensium

Solemus passim mirari, dum pristinos volutamus auctores, illam reverentiam atque amorem, quibus antiqui mortuos suos prosequebantur. Et quidem iure, ut arbitror, miramur; nam quum tot alii antiquissimi mores in desuetudinem abierint, tot officia a natura hominibus imposita obruta oblivione fuerint, hunc tamen morem, hoc pietatis officium maiores semper servaverunt.

Causam, si quaesieritis, dixerim esse naturalem illam amoris commiserationem, qua ferimur in eos qui nobis cari fuerunt; nec vero solum hunc affectum misericordiae, sed religionem illam etiam atque mysterium quae memoriam mortuorum cum cogitatione alterius futurae ac immortalis vitae stricte coniunctam, veluti sacram reddunt.

Hanc miserationem etiam roborat, quod pro certo habuerint antiqui non posse animos defunctorum inferos adire nisi sepulto corpore. Haec sententia tertio quoque verbo apud auctores reperitur v. gr. in libro VI *Aeneidos*, in quo his verbis Aeneam alloquitur Sibylla:

Nec ripas datur horrendas et rauca fluenta
Transportare, prius quam sedibus ossa quierunt (1).

Et si talium defunctorum calamitate videmus commotum Aeneam «... sortemque animo miseratus iniquam» (VI, 332), nonne facile erat commoveri eos, qui eiusmodi fabulis adhibebant fidem?

Hanc denique religionem muniebat timor deorum inferorum, qui quum sua regna adire insepulto nefas ducerent, stomachabantur, quod sua non acciperent, id est, animas mortuorum, τὰ αὐτῶν οὐ κομίζεσθαι, ut ait Aelianus (2).

Testimonia quibus hanc religionem antiquorum probem duo habeo praecipua, primum leges et mores, alterum quod saepe in transgressores animadverti solebat.

Leges atticae, referente Demosthene (3), multa iubebant religionem erga mortuos spectantia. Inter alios hic locus praestantior mihi visus est, in quo iubetur cadavera in viis offensa sepelire, ac latine ita valet: «Mortuos autem in oppidis, quos nemo sustulerit, imperet demarchus cognatis ut tollant et sepeliant et populum purgent eodem die quo singuli mortui fuerint. Denuntient autem de servis domino, de ingenuis, divitibus seu iis qui boni sunt; sin mortuo bona non sint, tamen mortui cognatis denuntiet; si post demarchi denuntiationem cognati non sustulerint, demarchus ipse tollendum cadaver locet et sepeliendum eodem die ... si vero non locarit debeto

(1) *Aen.*, VI, 327.
(2) *Var. Hist.*, V, 14.
(3) *Or. in Macart.*, 1069.

mille drachmas aerario. Quidquid autem impenderit, duplum a debentibus exigito». Haec est quaedam pars legis, quam iussu Demosthenis recitavit praeco.

Si autem viatori cadaver offendenti prae angustiis temporis non integrum erat sepelire, debebat saltem iniicere ter manu plena terram in os defuncti, pro sepultura, cuius praestandae facultas non erat; non vero iaciebant glebam in mortuos sed χοῦν, hoc est, terram solutam, quod quidem officium dicebant ἐπιβάλλειν γῆν, seu κόνιν παλύνειν (pulverem conspergere), veriti forsan, ait Ioannes Nardius, gravem defuncto futuram, si solida atque compacta.

Huius rei immunera apud auctores reperiuntur exempla, inter quae oda illa Horatii ad Archytam, qui insepultus rogat his verbis nautam transeuntem:

At tu nauta, vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare...

Et inferius:

Quamquam festinas, non est longa mora, licebit
Iniecto ter pulvere, curras.

Hoc ipsum infelix Palinurus Aeneam inferos adeuntem rogavit, addito iureiurando, quod ab incolis tenebrarum gravissimum censeri par erat.

Quod te per caeli iucundum lumen et auras,
Per genitorem oro, per spem surgentis Iuli,
Eripe me his, invicte, malis: aut tu mihi terram
Iniice, namque potes... (1).

Quam alte hic mos mortuos sepeliendi insitus priscis esset, vel ex hoc cognosci potest, quod inter omnes convenerat esse iuris gentium ac religionis, ipsum qui in bello victor evasisset debere terrae mandare victi exercitus cadavera. Videtur haec consuetudo non invaluisse tempore heroum; tamen apud Homerum reperitur inducias esse factas Achivos inter et Troianos ad corpora mortuorum concremanda. Priamus consilium dat legationem mittendam esse interrogatum Achivos:

... αἴ κ' ἐθέλωσι
παύσασθαι πολέμοιο δυσηχέος, εἰσόκε νεκροὺς
κήομεν... (2)

(si forte velint cessare ab horrison obello donec mortuos concrememus).

Legatis inferius respondet Agamemnon:

ἀμφὶ δὲ νεκροῖσιν κατακπέμεν οὔτι μεγαίρω·
οὐ γάρ τις φειδὼ νεκύων κατατεθνηώτων
γίγνετ' ἐπεὶ κε θάνωσι, πυρὸς μειλισσέμεν ὦκα (3).

(quod attinet ad caesorum corpora, non obsto quonimus ea comburemus; nulla enim est venia, qua non statim mortuis gratificemur igni).

(1) *Aen.*, VI, 363.
(2) *Iliad.*, VII, 375.
(3) *Ibid.*, VII, 408.

scitum illud Augustini adversus Petilianum, iis scilicet, qui plus nimio festinant, nonnunquam usuvenire, ut vestem, aut calceos perverse induant, quae res postea currentibus moram et tarditatem affert.

❋

De theologia pauca dicam, ut inde ceteris disciplinis coniectura amplissime fiat et iudicium. Equidem si e tanta theologorum paucitate, quantam esse videmus, divinae huius scientiae difficultatem et salebras deducere fas est, nemini obscurum esse poterit, quantum amplitudine et dignitate ceteras disciplinas theologia antecellit, tantum illam et ingenii et laboris prae aliis exquirere. Nam si rationem recte subducere velimus, pro innumeris prope religiosis familiis, quae hodie in eiusmodi studio unice versantur, paucissimi quidem sunt, qui tam amplae facultatis non dicam membra omnia et partes, sed partium articulos absolutissime comprehendant. Nisi forte theologos mihi nominas disputatores nescio quos acres et subtiles, qui nihil de abditioribus sacrarum litterarum oraculis, nihil de ecclesiasticae historiae notitia, nihil de monumentis tum Graecis tum Latinis sanctorum Patrum attigerint; sed dialecticorum instar rem omnem agunt disputationibus et clamoribus. Ii enim censoria virgula notati e theologorum collegio dispungendi sunt, qui universas quaestiones theologicas frivolis argumentis absolvunt, et vanis invalidisque ratiunculis magnum pondus rebus gravissimis detrahentes, edunt in theologiam commentaria vix digna lucubratione anicularum; et quum in his sacrorum Bibliorum testimonia rarissima sint, Conciliorum mentio nulla, nihil ex antiquis Patribus oleat, nihil ex gravi philosophia, sed puerilibus fere disciplinis; theologi tamen, si superis placet, vocantur. Ex qua gravissima auctoritate cui perspicuum non est quot doctrinae praesidiis debeat esse instructus, qui praestantissimae facultati nomen dedit? Dubitari plane non potest, quin praeter magnam ingenii vim diuturno quoque labore multisque vigiliis ad tam amplam eruditionem comparandam opus sit, sine qua nemo potest iure dici theologus. Equidem si paulo maturius cogitemus quae superiori aetate plena succi et sanguinis monumenta litteris elegantissimis tradita ab iis sunt, qui de rebus theologicis acute simul et nervose scripserunt, compertissimum nobis erit, eiusmodi studia complurium annorum industriam, imo vero diuturnae aetatis maturitatem redolere.

❋

Verum quid diutius gravissimis disciplinis immoramur, quum haec nostra mitiora litterarum studia, quae humanitatem appellant, tantum sibi cum ingenii tum temporis postulare videamus? Nam praeter universam illam ceterarum fere omnium artium, quam necessario exigunt, notitiam, praeter historiarum, quam Graeci et Latini scriptores memoriae tradiderunt, cognitionem et amplissimam illam ubertatem rerum, quae eruditio dicitur; quanti mehercule laboris est dictionem sibi puram et elegantem conflare, varias dicendi notas internoscere ac multiplices sermonis formas exprimere? Quam paucorum semper fuit orationem sic verbis et sententiis instruere, ut ad veteris eloquentiae decus et maiestatem proxime accederet? Quid vero de poetica facultate dicam, cuius dignitas plusne naturae, an arti, plus ingenio, an industriae esset tribuenda, merito viri sapientissimi dubitarunt? Atqui Vergilium, ut auctorem unum afferam, cui ingenium bene limatum et omnibus fere disciplinis excultum, septem perpetuos annos in Georgicorum libris desudasse accepimus. Neque ipse annorum duodecim, quos in divino Aeneidum carmine insumpserat, moram satis esse putavit ad sempiterni eius operis commendationem, quominus illud ut rem informem impolitamque testamento comburi iuberet. Nam quemadmodum Zeuxis ille celeberrimus in tabulis pingendis morosus et difficilis dicere solebat, se diu pingere, quod aeternitati pingeret; ita plane quae immortalitati parantur, diu multumque cogitanda sunt; neque ante de tabula ponenda est manus, quam singula dilucida sint admodum atque expolita. Quamobrem Horatius in praeclara illa et immortali ad Pisones epistola saepissime inculcat, multa die multisque lituris esse castigandum, quod propediem in lucem est exiturum: nec quicquam fore elaboratum satis atque perfectum, quod longa mora non concoqueret, nonumque in annum non premeretur. Quae sic dicta volunt, ut omnes intelligant, citra sudorem studiumque plurimum neminem in re litteraria fieri summum, nec posse paucis annis, ut stulte sibi plerique arrogant, ad veram doctrinae laudem pervenire.

Nec sane mirandum; quum oculis nostris quotidie videamus, succum non habere diuturnum, quae nimis celeriter maturescunt, neque diu vigere, quae praepropere et quasi ex tempore gignuntur: contra vero arbores, quae in multas aetates mansurae sunt, altioribus humo defigi radicibus, sero crescere ac paulatim robur et firmitatem tenere.

Quae quum ita se habeant, iam est tenendum, nihil esse solidiori doctrinae noxium magis aut inimicum, quam nimiam studiorum festinationem. Non cursorum more, sed lente, sed maturo consilio in optimis studiis est properandum. Sat cito, dicere solebat sapientissimus Cato, res fiunt, si sat bene. Quid autem nobis ad scientiae exitum celeriter pervenisse proderit, nisi illius membra omnia et partes plene cumulateque teneamus, aut in ea quid primo, quid postremo loco sit, haud satis percipiamus?

P. Lucensis.

adlectus, Augustae Domui devotus, sed religioni eiusque sanctissimis iuribus devotior, audacter iis obstitit, qui, ut regis auctoritati plus aequo adularentur, sanctitatem maiestatemque Pontificis Romani adversabantur, adtestatus mira eloquentia eius incolumitate securitatem Christianae reipublicae contineri.

Sed prae ceteris Clementem Solaro Comitem a Margherita memorabo, qui cum excellentissimis viris hanc nostram aetatem decorantibus est componendus.

Ipse nobili loco natus, etiamtum adolescens, omni studiorum curriculo laudabiliter emenso, adnitente potissimum patre, ad publica munera accedere constituit. Qui, experrectum ingenium nactus, brevi admodum tempore, praeter omnium opinionem, ita fuit Carolo Alberto regi carus atque dilectus, ut ad summum regni gubernaculum advocaretur. Quare ad latera regis, atque adeo ad praecipua reipublicae munera admotus, eius consilio externas regni rationes ita curavit, ut illis temporibus, magnus parvi regis administer iocose passim dici mereretur. Sic per sexdecim et amplius annos praeclara fortitudinis et prudentiae documenta edidit, et singulari virtute et gravitate ex summa rerum difficultate sese expedivit. Quae quidem administri gloria in regem saepe redundavit, atque in felicitatem populorum et solamen refluxit.

Verum ubi primum novorum temporum aetas adsurrexit, vacatione a munere obtenta, insignem laudem est adeptus; res, quibus ipse princeps interfuerat, veluti per otia pacis enarrando, se quoque ac regem ab improborum calumniis, maximo cum honore, vindicavit.

Illis enim difficillimis reipublicae temporibus, mutata rerum publicarum ratione, nonnulli inter oratores populares, civilibus fluctibus abrepti, plusquam aequum erat, saeculi genio inserviebant. Ipse unus repentinorum hominum conatibus, vindex sanctae disciplinae, adstitit. Namque humana uti mortalia, divina aestimans immortalia, Deoque atque Ecclesiae addictus, pravorum passim sententias fortiter oppugnavit, atque adsiduus, disertus, pugnax per omnes temporum vices, res mirabilis imprimis, sed vera, catholicam veritatem et sacri principatus iura ingenio et constantia adseruit. In illo enim reipublicae immortali certamine, in quo identidem non de Subalpinorum fatis modo ageretur, sed de futuris ad omnem Italiam pertinentibus, cum multi in eum insurgebant praeclaro equidem ingenio praediti, tum ipse Camillus Comes a Cavour exquisitissimis argumentis orabat. Et noster cunctis semper respondere paratus nec semel neque iterum, sed saepe ipsorum adversariorum laudem promeruit, tum novitate ingenii, tum maxima rerum et hominum prudentia, quibus ius fasque ex animis sententia libero ore defenderet.

Ad haec edidit in vulgus multa egregia opera. Erat ipsi ornatum scribendi genus, vehementibus figuris et tropis abundans saepe etiam, mirum in homine ad rempublicam regendam unice intento, luxurians et tumidum. Periodi numerosae, verborum collocatio suavis saepe numero, iuncturae molles. Sed ab adolescentia totus ad severitatem compositus, et gravissima christianae sapientiae disciplina innutritus, in scriptis praesertim suis rarius indulsit salibus, ac generosa quadam bile exardescens, perditos hominum mores rerumque novarum cupidos acerbius perstrinxit. Et qui nobilium Subalpinorum mos esse consuevit, ita se pugnacem in dicendo ac vehementem praestitit, ut vel regem capere incusaretur.

Multiplicis doctrinae varietate praeditus multa edidit volumina, in quibus sapienter morem sanctum instituit illos edocendi qui ad rerum gubernacula accedere optarent, ut eruditione, doctrina enutriti sine offensione rem pertractarent. Eius opera, quum ipse in multorum lectione plurimum fuisset, Taciti colorem referunt; nec ineleganti stilo sunt conscripta, quae commode reipublicae studiosis proponantur. Nomina praecipuorum operum hic scripta sunt: *Memorandum storico-politico: Gli avvedimenti politici: L'uomo di Stato.*

Utinam nostri doctrina hac germana mentes suas excolant; quorum aures permagni refert, optimis consiliis sanctisque adsuescere.

SUBALPINUS.

AUCTOR AD SE IPSUM
EMENSUS A NUNCUPATIS VOTIS RELIGIOSIS ANNUM QUINQUAGESIMUM

Dena, Xaveri, tibi lustra vitae
acta sunt, ex quo iuvenis dedisti
nomen Alfonso: series profecto
longa dierum.

Dum tamen menses cumulas et annos,
triste subrepsit senium: capillus
canuit, dentes cecidere, rugis
obsita frons est.

Auris et visûs acies hebescit,
poplites nutant, riget intremitque
dextra qua scribis, digiti recusant
scandere versus.

Mille per rimas fugit e caducis
sanitas membris; aditusque Morti
mille panduntur, spatiosiores
usque futuri.

Fere semper victi inducias rogabant victores ad cadavera auferenda σπονδὰς εἰς νέκρῶν ἀναίρεσιν, quas denegari nisi magnis de causis non licebat. Itaque quod templum Delphidis depopulati essent, induciae non concessae fuerunt Phocaensibus in altero bello sacro (1). Itidem post pugnam Tanagram noluerunt Thebani, simili de causa, reddere Atheniensibus cadavera suorum, quamquam deinde sententiam mutaverunt (2).

Haec vero pietas in mortuos habebatur etiam in humiles nulliusque pretii homines; ita historiae celebrant Pisistratum, quod semper comites habuerit duos tresve portatores pecuniarum, quas aliena in funera impenderet.

Nunc recensebo alios mores Atheniensium minoris momenti, vel potius magis domesticos. Mortuis non solum sepulturae honor debebatur, sed etiam anniversaria quaedam, quae si cognati negligebant, nota impietatis inurebantur. Haec anniversaria celebrabantur tertio, nono et trigesimo die ab humato corpore. Consuetudo vero illa ornandi sepulcra floribus et vittis stricte servabatur ab Atheniensibus, quibus semel saltem in anno hoc officium explendum erat. Omnia sepulcra, quorumcumque illa essent, sacra erant, heroum vero tamquam sacella habebantur. Saepenumero epitaphiis continebantur maledicta in eos, qui sepulcri religionem violarent, aut eis punitionem deorum inferorum minitabantur; alia imperabant cognatis, ut gloriam monumenti defenderent, poena, si aliter fecissent, amittendae haereditatis.

Ut postrenum iam testimonium afferam, quo clarius appareat quanti fieret ab antiquis honos sepulturae, scire vos oportet denegari sepulcrum in solo patrio tantum sceleratissimis hominibus, qui si forte post sepulturam scelerum suorum convincebantur, tamquam extremo supplicio exhumati extra limites proiciebantur.

Alia citare non vacat; reliquum est ut nonnullis exemplis confirmem saepe in huius religionis transgressores animadversum esse. Pausanias refert (l. IX, c. 32, p. 6) vehementer Lysandrum punitum esse, quod post pugnam ad Aegospotamum hostium cadavera insepulta reliquerit.

Maius profecto est, quod apud Xenophontem in libro altero rerum Graecarum legitur. Athenienses enim decem imperatores suos, et quidem a pulcherrima victoria venientes, capitali iudicio exceptos necavere, quod militum corpora saevitia maris obstante, sepulturae non mandaverint, sed proiecerint in fluctus necessitate coacti.

(1) *Diodorus*, XVI, 25.
(2) *Thucyd.*, IV, 97, 101.

Si tam severe puniebantur morum istorum transgressores, quid mirum Niciam, egregium Atheniensium imperatorem, iussisse universum exercitum consistere, ut duos tantum peremptos milites sepulturae mandaret? Quid mirum Chabriam Atheniensem, maritimarum copiarum ducem, profligatis, inque fugam versis Lacedaemoniis, totum fuisse in legendis sui exercitus cadaveribus, quum tamen, nisi cunctatus esset, facile universam hostium classem deleturus fuisset?

Haec igitur dici in universum de funeribus Atheniensium possunt.

Veruelae in Hispania.

MICHAEL A. RAMOGNINO S. I.

DE RE LITTERARIA APUD SUBALPINOS

DE ELOQUENTIA

De Clemente Solaro Comite a Margherita, aliisque.

In hac magna rerum atque animorum commotione, quae, exardescente bello adversus exteras illas gentes, quae aliquot Italiae regiones dominio adhuc premerent, exorta est, nescio quo nomine non pauci Ecclesiam falso insimulabant, quod extraneis nimium faveret in Italicae libertatis perniciem. Hinc convicia in Ecclesiae iura, hinc in sacrum principatum incriminationes, hinc in ipsam religionem lamentabiles iniuriae. Tunc complures cives catholicae sapientiae devoti adstiterunt, qui tantum facinus indignati Ecclesiam eiusque Pontificem Maximum ab adversariorum factionibus re et auctoritate nominis vindicarunt.

Iuvat memorare nonnullos, qui vel inter populares oratores pertinaci animo iura Ecclesiae et pro incolumitate Pontificis M. a potentiorum iniuria sollerter prohibuerunt, atque hostium audaciam Christiana sapientia fregerunt. Sed, si, auctore Tacito, *suadere principi quod oporteat, multi laboris;* quid esset de populo dicendum? Magnam itaque sibi laudem acquisivit inter ceteros Pascalis Tola, Sardus, et iuris civilis in Genuensi archigymnasio doctor, libertatem in subalpinorum scholis sapienter propugnando; Ioseph Scavinius, sacrae theologiae doctor, qui divina prope doctrina in primis enutritus, novorum hominum errores strenue ante populares oratores refutavit ac confidenter tuitus est. Nec silentio est praetereundus Victorius Comes a Cambursano, qui, nobilissima gente subalpina prognatus, a prima aetate docile ingenium litteris et altioribus disciplinis excoluit; atque inter populares oratores Augustae Taurinorum

fectiorem pilam confecit, quae continebat omnes res, quibus hac quoque aetate pilae aëriae instruuntur: serica vernice inlita, ne effugiant gasia inclusa, rete, corbem, in superiore parte epistomium ad emittenda gasia, saburram, anchoram, instrumenta meteorologica. Haec omnia uno mense excogitavit Carolus; deinde tria metrum millia ad caelum evectus est. Blanchardus autem primus pila transvolavit fretum Britannicum, Dubri Caletum, ubi monumento perenni descensus eius notatus est.

Dicendum hic esse videtur, quomodo pilae aëriae instructae sint. Primum quidem conficiuntur ex sericis levibus atque firmis, aut ex graviore gossipio, quod melius emitur; utraque vernice liniuntur quo densiora sint ad gasia retinenda. Sed quum follis tenerrimus graviorem corbem et quae in eo ponuntur non facile ferat, reti circumdatur, cuius grandissimae sunt maculae; reti autem adiungitur corbis. Crassiora enim retis fila supremam follis partem ab ascendendi vi, quae in ista parte summa est follemque nimium premit, ita tuentur, ut fenestrarum costae vitreas tesseras confirment ad sustinendos venti impetus, quos maiores tesserae non ferrent. Dum pila ascendit, in leviores aëris straturas infertur, et quia gasia omnia in omnes partes funduntur suaque natura aequilibritatem appetunt, findent aliquando follem, praesertim solis radiis extenta, nisi liberetur aliquis exitus. Hic vero patet ex summa pila, sed adigit eo ipsius gasis pressus operculum, quod ab aëronauta fune in corbem demisso ad arbitrium removetur, ut diminuta gasis copia vel decidat pila ad terram, vel caveatur follis laceratio. Pilae Germanicae altero quodam fune in descensu a superiore parte findi possunt, quo citius evanescant gasia tutiorque corbis ad terram appellat. In hoc autem ponuntur anchora, quae ad descensum proiecta in terra figatur et restes, quibus pila ad arbores vel sepes alligetur, et saburra, qua temperetur pilae lapsus. Neque enim possunt densari serica, ut nulla gasia effluant: semper aliquantulum effugit, semper globus ingravescit, dum deorsum labitur. Nunc autem, si citius cupiat aëronauta descendere, aperit epistomium; intrante aëre pila gravatur statimque fertur deorsum. Sed aliquando altius est ascendendum, quam quo perventum est, ut sit necesse levari machinam. Instrumenta vero pilae deiici non possunt, sed saburra, id est aqua vel arena, quae in corbe erat posita, effundenda est; statim levabitur pila.

Iam igitur potuerunt homines superare summas turres altissimosque montes et nubes plurimas; potuerunt in longinquas terrae regiones prospicere; tamen avium volatum imitati non sunt. Hae enim auram velociter persecant, facile levantur et se demittunt; isti ingentem pilam aegre atque sumptuose e manu mittunt, nullis ventorum viribus resistunt; quo patiatur gasis impleti copia ascendunt, ad terram vel ad mare feruntur et ita magna navigationis aëriae pericula sustinent. Sed a primis pilarum tentamentis aëronautae coeperunt sperare id se esse assecuturos, ut aeronavim, quo velint, dirigant, quemadmodum qui navigia in aqua convertunt. Centum autem annos eos haec spes morata est, etsi pila, ut fuit instructa, aliquid contulerit ad meteorologiae scientiam et aliquando ad recognoscendum loca bellica.

Regi vero atque converti poterit pila aëria, si gubernaculum affigatur et rota quae superet ventorum velocitatem. Sed quia forma sphaerica venti impetu vel levissimo permovetur, fuso similem reddidit pilam Henricus Giffardus anno MDCCCLII et in corbe posuit machinam vaporariam, qua movebatur quidem rota, sed ea tantum velocitate, ut singulis minutae partibus sexagesimis non amplius quam bina vel terna metra provectus sit. Postea anno MDCCCLXXII Paulus Haenlein Germanus ad movendam pilam usus est machina gase agenda, quae quum hoc ex ipsa pila peteret tum pondus totius globi auxit, tum folle flaccescente flexionem impedivit. Anno MDCCCLXXXIII Tissandier Gallus electrica vi coepit movere rotam pilarem; tandem, anno MDCCCLXXXIV Renardus et Krelisius Galli eadem moti vi quum nulli essent venti adversi, ad eundem locum navem verterunt, unde ascenderant. Posthac Woelfertus Germanus introduxit benzinum in pilam, quo nunc plerique utuntur; sed rei inventor a. MDCCCIIIC, quum destruxisset benzinum pilam, interiit.

Adhuc erat propositum firmiorem facere fusi formam, quae, si non est gasibus quasi efferta, ventis curvatur redditque inanem vim gubernaculi. Sic inciderunt aëronautae in formam rigidam, quam coepit instituere primus, quem supra nominavimus, Giffardus suspensa reti pertica, quam conabatur perficere Renardus circumtexendo proram arundine, quam Berolini post annum MDCCCXC absolvit aluminio, metallo levissimo Schwarz, architectus Austriacus. Hic pro sericis utebatur aluminii laminis, quas costis intus dispositis distendit atque corroboravit. Quem postea Zeppelinus, comes ille et aëronauta his diebus celeberrimus, partim imitatus est.

Multa vero hic vir, quem anno MCMI quum e publico sexagenarius cessisset et otium quaesivisset ad lacum Brigantinum aedificando navim aëriam ridebant non pauci, ad artem hanc utilia sapienter excogitavit. Costas alumineas in longa quadam totius navis sponda dispositas contexit, ut mos est, sericis vernice densatis, sed in ventrem navis inclusit ad XVIII pilas impletas gase hydrogenio. Nunc igitur quum feritur globo plumbeo navis, una perforabitur pila, illinc in follem effundetur gas, eadem fere levitate tota machina iter prosequetur. Praeterea hoc

Crede, Xaveri, tibi iam sepulcrum
hiscit; aeternos igitur fac annos
mente perpendas, tua colligasque
vasa, viator.

Cogita, qua tu ratione flectas
iudicem Christum, tibi qui talenta
quinque largitus, totidem reposcet,
fenore parta.

Vae tibi! doti, sub humo repostae,
qui nihil lucri, piger, addidisti;
cuius ignavum carie situque
sorduit aurum.

Stulte, ne tardes reparare damna;
perditum tempus redimens, labori
disce solerti dare te, nec ullis
parcere curis.

Mitte iam nugas et inane plectrum,
quo teris longas male sanus horas;
ede vix rarum, breve nec profanum
postea carmen.

Interim vires tibi posce, rectam
ut geras vitam, bona quam coronet
mors, ubi luctans animus seniles
liquerit artus.

FRANC. XAV. REUSS.

Clarissimo laboris nostri socio et litterarum latinarum decori festum sibi diem tam suaviter revocanti fausta omnia, ad tempus diuturnum maxime, ominamur; eoque magis laetamur, quod quum ipse hoc carmen Pio PP. X humiliter obtulisset, benignissimus Pontifex, accepto calamo, sua sub effigie photographice expressa, honorifica quidem verba rescribere dignatus sit, quae sequuntur:

Dilecto filio Religioso viro Francisco Xaverio Reuss e Congregatione SSmi Redemptoris, annum quinquagesimum a votis religiosis nuncupatis prope diem feliciter commemoranti, gratulamur ex animo, et fausta quaeque ac salutaria ad multos etiam annos a Domino adprecantes, praecipuae benevolentiae nostrae testem, Apostolicam Benedictionem peramanter impertimus et Indulgentiam Plenariam die anniversario lucrandam in Domino concedimus.

Ex Aedibus Vaticanis tertio Kalendas Octobris anno MCMIX.

PIUS PP. X.

DE AËRIA NAVIGATIONE

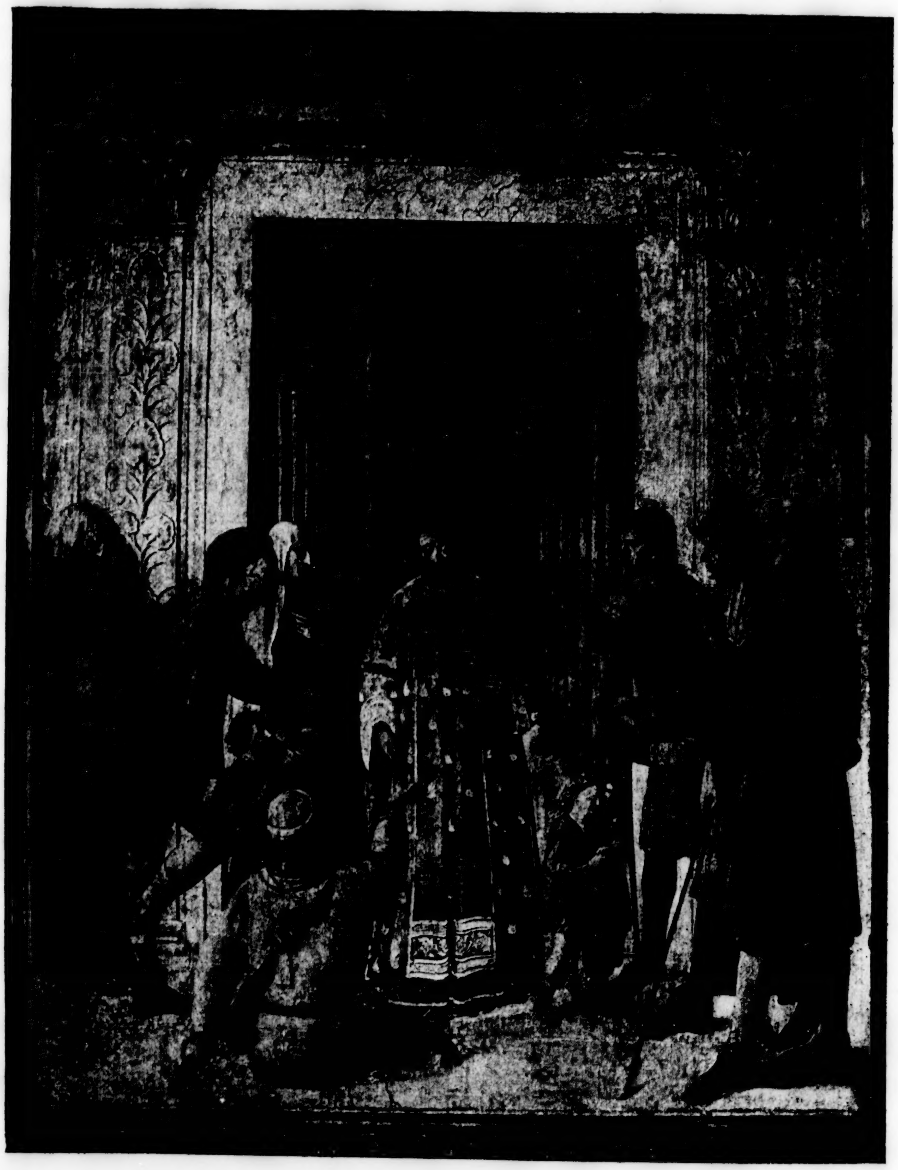
Unusquisque nostrum, quum suspexisset nubium in aethere cursus vel lenem avium volatum cogitavit de iis hominibus, qui similem ad modum aëra transnavigarent. Hoc vero volandi desiderium non nuper primum in nobis exstitit, sed ante annorum millia in animis hominum fuit inclusum. Illinc enim nata est antiqua de Icaro fabula, quem finxerant pennis cera compactis ad solem advolasse, eis autem calore solari solutis misere decidisse. Deinde per longum spatium volandi periculum subiit nemo. Postquam autem, inventa antlia pneumatica, homines didicerunt exhaurire ex pilis metallicis aëra, viderunt leviorem esse pilam vacuefactam, quam quum esset plena aëris. Tum primum coeperunt opinari magnas istiusmodi pilas, si aër exhaustus esset, elevatum iri. Haec fuit Francisci Sanae Iesuitae sententia (M DC LXX): si ex quattuor pilis ex laminis cupreis factis educeres aëra, videres escensuras esse pilas. Quem quidem fugit — usus enim earum rerum non erat — aëris pondere vacuatas pilas comprimi.

Anno autem M DCC IX Olissipone prima pila ascendit primumque aëronautam ad CC pedes extulit. Bartholomaeus Gusmanus firma papyro magnam conglutinaverat pilam, per os satis amplum, quod aperuerat ex inferiore parte, adduxit calidiorem aëra, qui, quum sit levior, quam aër frigidus, altiores regiones appetiit, pilam, corbem adiunctum, hominem ipsum sustulit. Postea, ad annum M DCC LXXXIII, Montgolfierii fratres, Gallici, similem pilam calido aëre impletam emiserunt, qui videntur nescivisse rem antea a Gusmano esse inventam. Hi autem ad os pilae, quod, ut supra diximus, ex inferiore globi parte patebat, incenderunt materiam valde fumigantem, quia fumo pilam levari putaverant. Post breve tempus imposuerunt in corbem ovem et gallum et anatem iunxeruntque ascendenti pilae; isti autem quum sospites delapsi essent, Pilatre de Rozier et marchio d'Arlandes a. d. X. Kal. Dec. anni M DCC LXXXIII pilam conscendere ausi sunt. Haec autem tantarum rerum fama per totam Galliam percrebruit, coeperuntque Parisii propriam pilam flagitare. Quibus meliorem construxit Carolus physicus. Probe enim intellexerat vir non fumo tolli pilam, sed leviore qui intus esset aëre, multaque difficultate suum adimplevit globum hydrogenii gase, quod quartam decimam partem ponderis aërii aequiparat. Magnifice globus iste elevatus est; sed quum paulatim demitteretur ad Gonesse, vicum quendam Gallicum, agricolae rei novitate perterriti suspicabantur lunam repente in terram dare ruinam; ubi vero senserunt persistere omnia, fustibus atque furcis monstrum demoliti sunt, ut raras Carolus invenerit reliquias. Tamen alteram eamque per-

Laurentius diaconus ante Decii tribunal.

(ANGELICI FAESULANI tabula in Vaticano asservata).

Laurentius diaconus Ecclesiae thesauros inter pauperes distribuit.

(ANGELICI FAESULANI tabula in Vaticano asservata).

Dominus in Ecclesia sua, cum qua se esse usque ad consummationem saeculi promittit, gratiae suae dona non desinit impertiri. Et ut alia taceam, quibus sacra pagina nos ad investigandam rationem invitat, ubi dicit: nisi credideritis non intelligetis, aperte nos monet intentionem ad intellectum extendere, cum docet qualiter ad illum debeamus proficere. Nec est praetereunda ratio quam addit extremam: *inter fidem et speciem, intellectum quem in hac vita capimus, esse medium*, ideoque *quanto aliquis ad illum proficit, tanto eum propinquare speciei ad quam omnes anhelamus* (1).

Solida haec, — ut alia praetereamus, — per Anselmum philosophiae ac theologiae iacta sunt fundamenta; haec in posterorum usum ab ipso fuit studiorum ratio proposita, quam sequuti deinde sapientissimi viri *Scholasticorum* principes, in quibus maxime doctor Aquinas, magnis incrementis ditarunt, illustrarunt, expoliverunt, ad eximium Eclesiae decus atque praesidium. Haec autem de Anselmo commemorasse placuit, Venerabiles Fratres, quod optatam Nobis occasionem attulerunt vos iterum cohortandi ut saluberrimos christianae sapientiae fontes, ab Augustano doctore primum reclusos, ab Aquinate locupletatos uberrime, sacrae iuventuti pervios esse curetis. Qua in re memoria ne excidant quae Decessor Noster fel. rec. Leo XIII (2), Nosque ipsi documenta dedimus, quum saepe alias, tum etiam Encyclicis Litteris die VIII mensis Septembris anno MDCCCCVII, queis initium *Pascendi dominici gregis*. Patent heu nimium ruinae, quae, neglectis hisce studiis aut nec certa nec tuta via susceptis, effossae sunt, quum non pauci, etiam e clero, nec idonei nec parati, minime dubitarint *praesumendo in altissimas de fide quaestiones assurgere* (3). Quae una cum Anselmo lugentes, eius verba usurpamus, ita graviter monentis: *Nemo ergo se temere immergat in condensa divinarum quaestionum, nisi prius firmus sit in soliditate fidei, conquisita morum et sapientiae gravitate, ne per multiplicia sophismatum diverticula incauta levitate discurrens, aliqua tenaci illaqueetur falsitate* (4). Cui levitati si faces accedant cupiditatum, ut fere fit, actum est de studiis gravioribus ac de integritate doctrinae. Inflati enim *insipiente superbia, qualem* in *haeretice dialecticis* dolet Anselmus, contemptui habent sacras auctoritates, id est divinas Litteras, Patres, Doctores, de quibus verecundioris ingenii iudicium non esse poterit aliud nisi hoc: *Nec nostris nec futuris temporibus ullum illis parem in veritatis contemplatione speremus* (5). Nec maiore in pretio habent Ecclesiae monita vel Pontificis Maximi, eos ad meliorem frugem revocare conantium, pro rebus dare verba solliciti et in fictum obsequium proni, quo fuco auctoritatem sibi et plurimorum gratiam concilient. Fore autem ut hi ad saniora consilia se referant vix ulla spes affulget, quod ei dicto audientes esse detrectent, cui *domino et Patri universae Ecclesiae in terra peregrinantis... divina Providentia... vitam et fidem christianam custodiendam et Ecclesiam suam regendam* commisit; ideoque *ad nullum alium rectius refertur, si quid contra catholicam fidem oritur in Ecclesia ut eius auctoritate corrigatur; nec ulli alii tutius, si quid contra errorem respondetur, ostenditur, ut eius prudentia examinetur* (6). Atque utinam perduelles isti, qui se candidos, apertos, omnis officii retinentissimos, usu rerum et religionis praeditos, operosa fide pollentes tam facile profitentur, sapienter ab Anselmo dicta percipiant, eius exemplo instituto que se gerant, idque maxime in animo defigant: *Prius ergo fide mundandum est cor... et prius per praeceptorum Domini custodiam illuminandi sunt oculi... et prius per humilem obedientiam testimoniorum Dei debemus fieri parvuli, ut discamus sapientiam... Et non solum ad intelligendum altiora prohibetur mens ascendere sine fide et mandatorum Dei obedientia, sed etiam aliquando datus intellectus subtrahitur et fides ipsa subvertitur, neglecta bona conscientia* (1).

(1) *De fide Trinitatis*, Praefatio.
(2) Encycl. *Aeterni Patris*, diei 4 Augusti MDCCCLXXIX.
(3) *De fide Trinitatis*, cap. 2.
(4) Ibid.
(5) *De fide Trinitatis*, Praefatio.
(6) Ibid.

Quod si turbulenti homines ac protervi pergent causas errorum ac dissidii serere, doctrinae sacrae patrimonium diripere, violare disciplinam, venerandas consuetudines habere ludibrio, quas *velle convellere genus est haeresis* (2), ipsam denique divinam Ecclesiae constitutionem funditus evertere; iam videtis, Venerabiles Fratres, quam sit Nobis advigilandum ne tam dira pestis christianum gregem, adeoque teneriores foetus, inficiat. Hoc a Deo non intermissis precibus flagitamus, interposito Augustae Dei Matris patrocinio validissimo, deprecatoribus etiam adhibitis triumphantis Ecclesiae beatis civibus, praesertim Anselmo, christianae sapientiae fulgido lumine ac sacrorum iurium omnium incorrupto custode strenuoque vindice. Quem gratum est iisdem compellare verbis, quibus etiam tum in terris degentem compellat sanctissimus Decessor Noster Gregorius VII: *Quoniam fructuum tuorum bonus odor ad nos usque redoluit, quam dignas grates Deo referimus, et te in Christi dilectione ex corde amplectimur, credentes pro certo, tuorum studiorum exemplis Ecclesiam Dei in melius promoveri, et tuis similium, quae tibi precibus etiam ab instantibus periculis, Christi subveniente misericordia posse eripi... Unde volumus tuam tuorumque fraternitatem assidue Deum orare, ut Ecclesiam suam et Nos, qui ei licet indigni praesidemus, ab instantibus haereticorum oppressionibus eripiat, et illos, errore dimisso, ad viam veritatis reducat* (3).

Talibus freti praesidiis et studio vestro confisi, apostolicam benedictionem, caelestis auspicem gratiae et singularis Nostrae benevolentiae testem, vobis omnibus, Venerabiles Fratres, universoque clero et populo singulis commisso peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum, in festo S. Anselmi, die XXI mensis Aprilis anno MDCCCCIX, Pontificatus Nostri sexto.

PIUS PP. X.

(1) *De fide Trinitatis*, cap. 2.
(2) S. ANSELM., *De nuptiis consanguineorum*, cap. 1.
(3) In libro II *Epist. S. Anselmi*, ep. 31.

EX SS. CONGREGATIONIBUS ROMANIS

SENTENTIAE NOVISSIMAE SELECTAE

Ex Congregatione Consistoriali.

Dubia a S. C. enodata circa Collegia Ecclesiastica quaedam a Congregatione «de Propaganda Fide» dependentia ante constitutionem «Sapienti consilio».

I. Quomodo intelligenda sit dependentia a S. Congregatione Consistoriali trium Urbis collegiorum, nempe **Americae septentrionalis, Hiberniae et Scotiae**, de qua in resolutione d. XII mens. Novembris MCMVIII ad IX (1); et quid idcirco statuendum sit quoad designationem et attributiones Emi Cardinalis Protectoris in iisdem collegiis.

(1) Haec resolutio fuit prouti sequitur: «Collegia Americae Septentrionalis, Hiberniae et Scotiae posthac pendebunt a S. Congregatione Consistoriali. Iuramentum autem ab alumnis praestandum servetur; reformandum tamen erit iuxta novam statuendam formulam».

quoque commodi accessit, quod inter singulas pilas interest aër, qui calorem aegre ad pilas admittet, diu ergo collustrent follem externum solis radii acutissimi, non cito extendent gasia raraque ferent scissurae pericula. Porro ex navi pendent corbes duo, in navi ipsa duae sunt motrices machinae, quarum utraque binas rotas convertit. Compluribus gubernaculis tum erectis tum libratis via totius navis temperatur. Permagnus vero est Zeppelinianae molis ambitus, ut sublevare possit tot rerum apparatum — ita una navis nuper confecta longa est metra CXXXV lata XIII — magnamque postulat vim pecuniae. Quanti enim esse putamus aluminii copiam? quanti hydrogenium, quod XVIII pilae absumunt? quanti tecta, sub quibus tantum monstrum post navigationem tamquam in portu quiescat? Magna sunt etiam latera navis, quibus ventorum vehementiae resistendum sit et est periculosum in ventis ad terram descendere. Id quidem patuit anno superiore, ubi alterutro corbe ad solum tunso benzinum partem navis incendit, partem tempestas iniqua correptam perdidit. Id accidit nuperrime, quum puppis demissa in pirum impegisset, qua valde lacerata est.

Neque vero potuere minuere artem Zeppelini calamitates istae aut populi frangere laetitiam, sicut nec mare vitamus, quod aliquando fiant naufragia. Quanta hominum multitudo ex urbibus et ex pagis omnibus solet concurrere quo Zeppelini navim venturam esse renuntiatum est! Una est omnium cum hoc viro laetitia, quum bene sunt omnia, communis est in calamitate dolor. Quibus nunc gratulationibus ambiunt, quem paucis annis ante oleum perdere et operam dictitaverunt! Nunc viri huius fama ad omnes emanavit gentes, hunc vocant omnes ordines, hunc vel pueri atque puellae ad ludum habent in ore, hic memoriam sibi promeruit sempiternam. Dedit enim nobis navim aëriam, quae regi possit in aëre, ut aquales naves in mari; quae ante multos annos cogitata nunc tandem a Zeppelino aedificata est. Liceat Germanico mihi viro eius laudes prae ceteris heic celebrare.

A. Haberl.

PAROEMIAE SIVE ADAGIA

Oleo incendium restinguere.

Dici solitum ubi quis ea admovet remedia, quae malum magis ac magis exacerbent. Veluti si quis animi tristitiam foedis voluptatibus obruere conetur; aut si quis offensum iurgiis et conviciis velit placare. Huc respexit Lucianus in *Timone*, quum ait: « Si quem aspexerit incendio conflagrantem, pice et oleo se velle restinguere ».

Patriae fumus igni alieno luculentior.

Proverbii faciem habet, atque ad eamdem pertinet sententiam, quod eleganter scripsit Lucianus in Encomio patriae: « Ac patriae fumus loculentior homini videtur, quam ignis alibi ». Philostratus in Ariadne: « Theseus amat quidem, sed Athenarum fumum ». Nam Ariadnen neque vidit adhuc neque etiamtum cognovit. — Apud Homerum terrae natalis fumum Ulyxes optat videre surgentem (*Odyss.* I), unde fortasse est ductum proverbium.

ANGELICI FAESULANI

TABULAE DE S. LAURENTIO

ECCLESIAE DIACONO

Laurentius, Xysti II Pontificis diaconus, Christi heros invictus, Romae natus est, tamque summo animarum Pastori sese addixit, ut eum ad martyrium comitatus sit, eius sorti publice invidens. Captus et ille, quod noluerit ecclesiae bona, quae inter pauperes dividebat, Decio praefecto tradere - prouti in Prudentii carmine illo celeberrimo legitur - crudelissima ignis morte mulctatus est anno CCLI p. C. n.

Eius historiam Angelicus ille Faesulanus pictor, una cum Benedicto Gozzoli collega, in Vaticano Nicolai V sacello descripsit, mirifica ea arte, quam socii et lectores nostri apprime norunt, quod specimina eius delecta in nostro Commentario non semel dederimus, et hodie iterum praebemus.

ACTA PONTIFICIA

Sanctissimi Domini Nostri Pii divina providentia Papae X litterae encyclicae octavo exeunte saeculo ab obitu S. Anselmi doctoris.

(Cfr. num. sup.)

Quum igitur vel theologi quaerunt vel fideles petunt de fide nostra rationes, non his fundamentis, sed revelantis Dei auctoritate nituntur, hoc est, ut habet Anselmus: *sicut rectus ordo exigit ut profunda christianae fidei*, quae mysteria dicuntur, *credamus priusquam ea praesumamus ratione discutere, ita negligentia mihi videtur, si, postquam confirmati sumus in fide, non studemus quod credimus intelligere* (1). De illa profecto intelligentia loquitur, de qua Vaticana Synodus (2); alio enim loco sic disserit: *Quamvis post Apostolos, sancti Patres et Doctores nostri multi tot et tanta de fidei nostrae ratione dicant..., non omnia quae possent, si diutius vixissent, dicere potuerunt, et veritatis ratio tam ampla tamque profunda est, ut a mortalibus nequeat exhauriri; et*

(1) *Cur Deus homo*, lib. I, 2.
(2) *Constit. Dei filius*, cap. 4.

DIARIUM VATICANUM

(Die XXI mens. Septembr. - d. XX mens. Octobr. MDCCCCIX)

Coram SSmo admissiones.

Praeter Purpuratos Patres, Urbanos Antistites aliosque viros, qui sui quisque muneris gratia Pontificem de more adiverunt, peculiari nota digni sunt iuxta admissionis diem: Szécsen de Temerin dynasta, Austrorum Hungarorumque legatus apud Apostolicam Sedem; Anglorum peregrinorum manus ab excmo viro Edmundo Stonor, archiepiscopo Trapezuntino coram adducta; supremum Piae Societatis Missionum consilium; Camillus Rospigliosi, Princeps Urbanus, eiusque familia; Vincentius Macchi, Comes; Gutierrez De Aguera doctor; manus Italorum iuvenum peregre Romam advenientium a Purpurato Patre Petro Maffi, archiepiscopo Pisano, coram adducta; Fernandus Paulus Fedrighi, Brasiliensis doctor; Teutonum peregrinorum manus; excmus vir C. Bonlatziell, legatus extraordinarius atque administer cum omni potestate Russici imperii apud Apostolicam Sedem.

Pontificiae electiones.

Revmus vir Laurentius Janssens, Sacrae Congregationis Religiosorum a secretis, abbas titularis S. Petri de Monte Blandin renunciatur.

— R. p. Adulfus Müller S. I., in Pontificio athenaeo Gregoriano astronomicae disciplinae doctor, rector Collegii Germanici-Hungarici de Urbe dicitur, loco r. p. Iosephi Biederlack ad Oenipontis athenaeum translati.

ANNALES

Russorum Caesaris in Italiam adventus.

Dum scribimus diuturnum Italici gubernii desiderium solutum est: Nicolaus enim Russorum Caesar in Italiam advenit, unde hinc mala uxoris valetudo, inde socialistarum atque anarchistarum minaces irae tamdiu detraxerant. Vicit vero tandem intelligens populi iudicium, vicit administrorum firma voluntas, regiusque Subalpini castri Racconigii hospes iam certe intellexit, humanitatem a nostra gente, quidquid ei dictum fuerit, haud exsulasse. Habita hodie regum de more propinatio, et Tittonium inter et Iswolski, utriusque populi exterarum rerum procuratores, colloquia — quae saltem vulgata sunt — firmum indicium praebent immutabilis tum Russorum tum Italorum solidandae pacis consilii, commerciorum arctioribus vinculis constituendorum, denique utriusque nationis esse mentem, nullam aliam in Balkanica regione mutationem iri perlatum.

Hispanicum bellum in Mauritania.

Comis haec Russorum Imperatoris acceptio eo magis significanter recolenda est, quod paucis diebus ante Italia fere omnis vehementer a factiosis viris agitata fuisset, qui occasione capta a Francisco illo Ferrer, anarchistarum duce, apud Hispanos morte mulctato, in catholicam religionem non solum, sed in reges, ac praecipue Russorum, acerrime saevierunt. Atqui Hispanicum populum mors illa non ita commoverat! Quod si Maura, illius gubernii moderator, a munere cum collegis discessit, non huic eventui tribuendum id fuit, sed Mauritani belli vicibus. Quum enim post proelium ad Restingam, post Zolouan oppidum captum et Gurugu montes feliciter superatos idem bellum iam confectum ab Hispanis passim crederetur, novae copiae tamen quotidie mitterentur, apertum indicium habitum est, fore ut non ad ultionem sed ad adeptionem bellum ulterius audaciusque produceretur. Accesserunt extera diaria graviter Hispaniam admonentia ac spernacia administrorum verba; indeque factum est ut populi procuratores favorem ab administrorum collegio detraxerint, qui ita se a muneribus suis abdicarunt. Publica res ad Moret y Prendergast, liberalium qui dicuntur principem cessit, quem virum aetate etiam exercitum atque probatum opus pacificationis in tam gravi momento acturum omnes ominantur.

PUBLICI PER ORBEM COETUS

LEGIBUS FERENDIS

In **Austria** resumptae publici coetus sessiones, atque resumptum item Czechorum-radicalium «obstructionismum».

In **Dania** rogationes legis de civitatis defensione tandem approbatae.

In **Gallia** lex de iure suffragii reformando in examen conversa.

In **Graecia** Mauromikalis, collegii administrorum praeses, sua et collegarum proposita fusa oratione aperuit.

In **Hispania** post acerrimam de Mauritano bello et de omni gubernii actione disceptationem, Maura administrorum praeses eiusque collegae a suo quisque munere sponte recesserunt.

In **Serbia** pariter administrorum collegium, cui Novakovics praeerat, officio se abdicavit.

Lectio auctorum multorum et omnis generis voluminum habet aliquid vagum et instabile. Certis ingeniis immorari et innutriri oportet, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter sedeat. Nusquam est qui ubique est.

SEN., *Ad Luc.*, II.

R. Hanc dependentiam intelligendam esse de alta directione, quam S. Congregatio Consistorialis, vi Constitutionis *Sapienti consilio,* exercet in omnia seminaria et collegia iuri communi subiecta: et supplicandum SSmo, ut in unoquoque ex his collegiis Cardinalem Protectorem, qui in Urbe resideat, designet, cum attributionibus prout in eorundem constitutionibus et regulis, salvis tamen semper iis quae in memorata Constitutione *Sapienti consilio* et inferius disponuntur.

II. Utrum et qua ratione, post Constitutionem *Sapienti consilio*, **collegium Anglicum de Urbe adnexumque collegium Beda** dependeant a S. Congregatione Consistoriali.

R. Affirmative, in iisdem omnibus terminis ac in responsione ad Ium.

III. Utrum et quomodo **collegium Canadense de Urbe** in posterum dependeat a S. Congregatione Consistoriali.

R. Ad tramitem iuris communis, si et quatenus opus sit.

IV. Quae statuenda sint circa **collegium Iosephinum in civitate *Columbus*** Americae septentrionalis.

R. Quoad proprietatem et administrationem bonorum nihil innovandum: quoad collegii directionem, disciplinam aliaque, rem spectare ad S. Congregationem Consistorialem.

V. Utrum **collegium Americanum Lovanii** post Constitutionem *Sapienti consilio*, dependeat a S. Congregatione de Propaganda Fide, an a S. Congregatione Consistoriali.

R. Negative ad primam partem; *affirmative* ad secundam, salvis iuribus S. Congregationis de Propaganda Fide quoad alumnos dioecesum, quae adhuc eidem subsunt.

VI. Utrum et quae iura posthac exercere valeat S. Congregatio Consistorialis quoad **collegium Anglicum S. Albani Vallisoleti.**

R. Affirmative, et S. Congregationem Consistorialem succedere debere in iuribus, quae hucusque a S. Congregatione de Propaganda Fide exercebantur.

VII. Utrum et quomodo providendum sit **collegio Anglico Lisbonensi.**

R. Firma dependentia eiusdem collegii a S. Sede, providendum quoad modum iuxta mentem.

VIII. Utrum et quomodo **collegium omnium Sanctorum Dublini** adhuc dependeat a S. Congregatione de Propaganda Fide.

R. Negative, subrogata S. Congregatione Consistoriali in iuribus, quae hucusque in dictum collegium exercebat S. Congregatio de Propaganda Fide, et salvis iuribus S. Congregationis de Propaganda quoad alumnos dioecesum, quae eidem subsunt.

IX. Utrum et quomodo **collegium Hibernicum Parisiis** dependeat a S. Congregatione Consistoriali.

R. Dilata.

X. Utrum **collegium Iannense *Brignole-Sale*** etiam nunc dependere debeat a S. Congregatione de Propaganda Fide.

R. Affirmative.

XI. Ad quem spectet concedere litteras dimissorias ad sacros Ordines alumnis **collegiorum Americae septentrionalis, Hiberniae atque Scotiae de Urbe, nec non aliorum collegiorum, quae superius recensita sunt.**

R. Litteras dimissorias concedendas esse a Cardinali Protectore, ubi adest; ubi vero deest, ab iis qui hoc privilegium legitime obtinuerunt; ea tamen lege, ut, si non agatur de privilegio perpetuo, indulti prorogatio sacrae Congregationi Consistoriali reservata maneat. Rectores autem collegiorum (quisquis sit, qui dimissorias litteras concedat) teneri in antecessum in singulis casibus Ordinarium proprium candidati interpellare, semel pro Ordinibus minoribus, et denuo semel pro Ordinibus maioribus, nempe pro sacro subdiaconatus Ordine, an aliquid alumni ordinationi obstet.

XII. Utrum et quinam titulus ad sacros Ordines, post Constitutionem *Sapienti consilio*, subrogandus sit titulo *missionis* quoad alumnos collegiorum, de quibus supra.

R. Affirmative, et subrogandum esse titulum *servitii ecclesiae* titulo *missionis*, quoties alius canonicus titulus desit, servatis de iure servandis, prout in rescripto Sacrae huius Congregationis pro Hibernia d. XXVII mens. Maii MCMII; salvo titulo *missionis* pro alumnis, qui a S. Congregatione de Propaganda dependent.

XIII. Quid statuendum sit circa iuramentum ab alumnis eorum collegiorum in ingressu in collegium praestandum.

R. Conservandum esse iuramentum ab Urbano VIII praescriptum, cum clausula adiecta ab Alexandro VII, in iis collegiis et pro iis alumnis, qui hucusque illud praestare tenebantur, reformatum tamen iuxta adnexam formulam. In **collegio Anglico Lisbonensi** iuramentum conservandum esse cum formula hactenus praescripta. Quoad **collegium Americanum Lovaniense**, ubi iuramentum non erat in usu, in posterum alumnos non dependentes a S. Congregatione de Propaganda teneri in scriptis promittere, se fideliter inservituros esse propriae dioecesi, quae promissio in archivio collegii conservanda erit.

XIV. Utrum **clerici statuum foederatorum Americae septentrionalis**, qui vi peculiaris indulti, a Summo Pontifice per Secretariam Status die II mens. Ianuarii MCMIX concessi, promoventur ad sacros Ordines titulo *servitii ecclesiae*, teneantur emittere iuramentum sese mancipandi servitio suae ecclesiae seu dioecesis.

R. Negative, nisi ad id adigantur in casibus a iure communi praescriptis; facta tamen obligatione alumnis, qui gratuito in bonum dioecesis aluntur, promissionem scriptam emittendi, sese fideliter inservituros esse propriae dioecesi.

XV. Qua ratione reformandum sit iuramentum quoad eos **alumnos collegii Urbani de Propaganda Fide**, de quibus in resolutione S. Congregationis Consistorialis, d. XII mens. Novembris MCMVIII ad Xum data.

R. Iuramentum reformandum esse iuxta superius indicatam formulam in responsione ad XIII, salvo iure S. Congregationis de Propaganda Fide emendandi, si et quatenus necessarium ducat, formulam iuramenti pro alumnis locorum suae iurisdictionis.

(Ex decr. d. V mens. Augusti MCMIX).

Ex Congregatione S. Officii.

De dispensatione ab occulta irregularitate in foro conscientiae, urgente necessitate. — Iam ex decreto supremae Congregationis S. Officii, lato d. XXIII mens. Iunii MDCCCLXXXVI, cuique confessario concessa fuit facultas absolvendi a censuris etiam speciali modo Summo Pontifici reservatis, in casibus vere urgentioribus, in quibus absolutio differri nequeat absque periculo gravis damni vel infamiae, super quo confessariorum conscientia oneratur, iniunctis de iure iniungendis, et sub poena reincidentiae in easdem censuras, nisi saltem infra mensem per epistolam et per medium confessarii absolutus recurrat ad S. Sedem. Quum vero nuper eidem Congregationi preces oblatae sint, quibus peteretur, « an liceat confessario in iisdem circumstantiis atque conditionibus dispensare ab irregularitate, quae ipsas censuras sequitur », Emi ac Rmi DD. Cardinales, in rebus fidei ac morum generales Inquisitores, in congregatione habita feria IV die I Septembris labentis anni MDCCCCIX, decreverunt: « Publicetur decretum latum feria IV, die XXVIII mens. Martii MDCCCCVI ». Quod quidem decretum ita se habuit: « Supplicandum Sanctissimo pro facultate dispensandi super irregularitate occulta quando occurrat in casibus comprehensis in decreto S. Officii dato d. XXIII mens. Iunii MDCCCLXXXVI. — Et insequenti feria V, die XXIX mens. Martii Sanctissimus annuit pro gratia iuxta Emorum Patrum suffragia ».

[11] **AEGYPTII** - CAROLI M. ROSINII Comoedia

Recognovit I. F.

Ble. Tuque itidem Colocinthopsis cedo tuam.
San. Barbar . . . . **Ble.** Porrige . . . .
Tu nunc quoque dexteram, fili mi, Cleonyme.
Cur. Quod felix, faustum, fortunatum utrisque sit.
Char. San. Barbar . . . .
Cur. Age nunc, Blepharo, prome hospitalem tesseram.
Ble. En ipsam. Quandoquidem bona vos alite
Huc adventatis, generosi hospites mei,
Ut firmum nos inter ius hospitii siet,
Meumque inter gnatum, atque nepotes tuos,
Hanc testem tesseram lubenter accipe.
San. Char. Maccabucca, vemaccabucca. **Ble.** Quid ipsi as-[serunt?
Cur. Lubenter, et lubentissime. **Ble.** En ipsam accipe.
Char. Barbar . . . . Banopheosim . . . .
Barbar . . . .
Barbar . . . .
San. Barbar . . . .
Cur. Ad Panophin dicit, se scripturum statim,
Ut sanctam hanc hospitalitatem nunciet.
Pol! Bene tibi erit, Blepharo; nam splendidus vir est.
Ble. Atque ego tibi aeternas habebo gratias.
Heus tu, puer, affer capax huc poculum.
Comple mero, ut libem hospitali ego Iovi.
Cur. Barbar . . . .
Stra. Eccum tibi capacissimum hercle poculum.
Ble. Tibi Deorum regnatori maxumo,
Supremo mundanae architecto fabricae,
Et fulminatori omnipotenti Iovi,
Qui iuris hospitalis auctor diceris,
Laetus, lubens laudes ego, grates et habeo,
Quod hodie tantos ad me adduxisti hospites
Usque ex Aegypto: hunc laetum nobis fac diem
Natalem pupuli gnati dulcissimi,
Nostrisque seris in aevum nepotibus,
Tu nobis inter nos hospitium perpetim
Firma. **Char.** Barbar . . . .
Ble. Accipe nunc poculum, fili mi, Cleonyme.
Cle. Quid faciam modo, pater? **Ble.** Bibe, fili mi, bibe
Tantillum, dein Colocinthopsi tradito.
Cle. Tene nunc. **Cur.** Quam scitus est tuus hic pupulus (1).
Stra. Barbar. **Ble.** Acri ingenio est puer. **Cur.** Di bene [iuvent.
San. Barbar . . . .
Cur. Barbar . . . .
Bene mihi, bene tibi, bene amiculis meis.
Tene nunc, Stratilax. **Stra.** Eccum me, praesto sum.
Hui! totum absumpsit; ne guttulam quidem

(1) *Complectens puerum osculatur.*

(*Pergit in pag. seq.*)

PER ORBEM

Die xxi mens. Septembris MDCCCCIX Petropoli centenaria dies commemoratur ex quo Finlandica regio cum Russorum imperio adnexa est.

— d. xxiv, Boloniae in Gallia, Foerber, dux militum, cum aëroplano suo in terram decidens, miserrime obit.

— d. xxv similia Gallicae aëronavi, cui nomen *République*, apud Molinam accidunt. Proretae quatuor, qui eam occupabant, malo fato concedunt.

— d. xxvi Tusculi centesima natalis dies Purpurati Patris Gulielmi Massaia e Capulatorum familia, celeberrimi illius Christianae religionis omnisque humanitatis praeconis apud Aethiopes, sollemniter celebratur.

Iohannistal apud Berolinum aliud omnium nationum de aviatione certamen inchoatur.

— d. xxix ad Montautour ingens Gallorum peregrinorum concursus xxv annum concelebrat a recognito cultu B. Virginis vulgo *du Roc*.

— d. xxx Germanica princeps foemina, imperii haeredis uxor, infantulum tertio parturit.

Die I mens. Octobris apud Anglos loricata navis, cui nomen Neptunus, qua nulla in orbe adhuc magis formidabilis, in mare immittitur.

— d. v Tirnovi splendida pompa diei memoria recolitur, in qua Bulgarorum natio nulli subiectam se declaravit.

Neo-Eboraci, Ioanni de Varazzano, una cum Hudson et Fulton Hudsoniae regionis detectori, monumentum dicatur.

— d. vii Michaël Gordigiani, Italicus pictor inter optimos habitus, supremum diem explet.

— d. viii Bruxellis conventus legatorum omnium gentium de pace inter omnes populos procuranda habetur.

Lutetiae Parisiorum aliud aviationis certamen certatur.

— d. xiii ob Franciscum Ferrer, Hispanicum subversorem, a Barcinonensi militum tribunali morte mulctatum, factiosorum hominum, in Gallia praecipue et in Italia, protestationes ac tumultus fiunt.

— d. xvi sacrae musices cultores Pisas conveniunt.

— d. xvii Leo Tolstoi, philosophus ille Russicus, post annos plures Moscoviam petens, magno plausu publice excipitur.

— d. xviii Canadensia horrea ad Quebec incendio absumuntur.

— d. xix Augustae Taurinorum improvisa morte corripitur Caesar Lombroso, scholae illius notissimae magister, quam «positivismi criminalis» appellarunt. Natus erat Veronae d. II mens. Ianuarii MDCCCXXXV.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI.

Socios et lectores admonere iuvat, libros recens editos atque ad nos missos ut in **Voce Urbis** *eorum notitia detur, neque hoc ipso a nobis commendari, neque apud administratorem nostrum, nisi contra aperte declaretur, venumdari. Si quis igitur alterum eorum sibi cupiat, petat necesse est ab editore, quem semper indicamus.*

E. Joly. **Psicologia dei Santi.** Editio altera. — Romae edid. Desclée et soc., MCMIX. (Ven. lib. 2).

G. Baudot O. S. B. **La consacrazione delle Chiese.** — Indidem. (Ven. lib. 0,60).

L. Macinai S. I. **Tra i misteri. La ragione e i misteri.** Indidem. (Ven. lib. 0,60).

N. Rocco. **L'anima della Chiesa in rapporto all'unità di credenza nello spazio, contro un nuovo disegno modernistico.** — Indidem. (Ven. lib. 0,50).

Almanacco illustrato delle famiglie cattoliche per l'anno di grazia 1910. — Indidem. (Ven. lib. 0,50).

AENIGMATA

I.

Alo, sustineo, gremio gestabo, terenti
Meque aspernanti quod tibi do repetam.

II.

In *primis* tutas do vobis omnibus escas;
Nilque *deinde* nisi circulus esse queo.
Nos sumus *uniti* Romanae gloria linguae;
Est vir quem dixit libera Roma «pater».

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad Commentarii moderatorem miserint intra menses duos, unus, sortitus gratis accipiet opus, cui titulus:

IOANNES BATTANII

ANTHOLOGIA PARVA GRAECO-LATINA.

Aenigmata an. XII, n. VIII proposita his respondent:

1) **Amor-Maro-Oram-Roma;**
2) **Pecus-Specus.**

Ea rite soluta miserunt:

Aug. Paulu, *Budapestino.* — Clem. Fiard, *Curia Rhaetorum.* — Lad. Lud. Podobinski, *Cracovia.* — Iac. Fernandez, *Mexico.* — Max. Wronski, *Nowa Wies Narodowa.* — Mart. Dunne, *Neo Eboraco.* — Ad. Koslowski, *Petricovia.* — Vinc. Starace, *Neapoli.* — Carolus A. Smith, *Novarunio.* — Alf. Martinez, *Badaiocio.* — Ant. Whiteside, *Dublino.* — Ian. Asprenas Rocco, *Afragola.* — Alb. Perraud, *Lutetia Parisiorum.* — Petrus Tergestinus. — Clem. Henze, *Vaals.* — Lud. Goux, *Bituricis.* — F. Correa, *Emerita.* — Arn. Rudzianski, *Thephelissio.* — Lud. Dubois, *Massilia.* — Iac. Costa, *Dumio.* — Georg. Németh, *Vasnadasd.* — Rich. Müller, *Berolino.* — F. Guerra, *Aletio.* — Ios. Buslig, *Brasso.* — F. Xav. Ghion, *Ostunio.* — Ioan. Nalband, *Catino.* — Ios. Martins, *Philadelphia.* — Iac. Cordara, *Parentio.* — Alexius Fasztusz, *Szatmar.* — Rich. Brondel, *Brugis.* — F. Arnori, *Mediolano.* — Ed. Ryan, *Tullamore in Hibernia.* — Alex. P. Gest, *Trentonio.* — Herm. Gini, *Aquis Taurinis.* — I. M. Meunier, *Corbiniaco.* — T. T. Chave, *S. Boise, Idaho.*

Sortitus est praemium:

Eduardus Ryan,

ad quem missum est I. B. Francesia opus, cui titulus:

TARCISIUS

ACTIO DRAMATICA VERSIBUS SENARIIS CONSCRIPTA.

In fundo liquit. Te Dii infelicitent.
Ble. Agitedum, suavem, amoenum agitemus diem.
Cur. Barbar . . . . **Char. San.** Barbar . . . . (1).
Stra. Eho, pulsatur ostium. **Ble.** Nullum sinas
Huc introire. **Stra.** Nec meum sinam patrem.
Ictus ingeminant. Ecquis pulsat has fores?

SCENA VI.

Iphicrates cum **Ministris, Chremes, Antisthenes, Sannio, Charinus, Blepharo, Cleonymus, Stratilax, Curculio.**

Iphi. Recludite ianuam illico (2). **Stra.** Illico? Quis est,
Qui tanta cum audacia alienas impetit
Domos? **Iphi.** Recludesis. **Stra.** Importunus venis;
Modo non vacat; opportuno tempore redi.
Iphi. Effringam ergo fores, ni protinus aperis (3).
Ble. Quid isthuc est? Interroga quinam siet.
Stra. Potis es dicere quinam sies? **Iphi.** Apparitor
Demarchi cum ministris. **Stra.** Audin' quis siet?
Ble. Quid heic negoti habet? **Stra.** Hic nempe sedulo
Rogavit me de hisce hospitibus: anguis latet (4).
Cur. Heu me! inter os et offam improbus intervenit (5)!
Ble. Curculio, accurre tu, videsis qui siet.

(1) *Audiuntur rumores ad ostium.*
(2) *Urget ostium vehementer.*
(3) *Urget acrius impellendo ostium.*
(4) *Secum loquitur tacite.*
(5) *Pallet haec dicens.*

Cur. Genua labant. Salve, Iphicrates, quid hinc rogas?
Iphi. Te ipsum rogo strenuum ducem, atque interpretem
Aegyptiorum hominum. **San.** Heu! acta est fabula (1).
Cur. Men! Hosce Aegyptios in diversorio
Inveni; mox, cum me rogasset Blepharo,
Ut ad se adducerem, adduxi. Num mentior,
Blepharo? **Ble.** Verum narrat: non intellego
Quid inquiras. **Iphi.** Nunc, mi bone, faxo, intellegas.
Hi nempe sunt Aegyptii hospites tui (2)?
Ble. Hi nempe. **Iphi.** Qua loquuntur lingua? **Ble.** Aegy-[ptia.
Iphi. Papae! tun' hanc liguam noris? **Ble**, Minume quidem.
Iphi. Quo pacto igitur auscultas? **Ble.** Hoc interprete.
Iphi. Papae! noris etiam aegyptiace colloqui?
Cur. Tua id non interest. **Iphi.** An intersit, modo
Videris. Ecquod nomen? **Ble.** Psitthacopsis hic,
Colocinthopsis alter dicitur. **Iphi.** Probe.
Dic Psitthacopsis mihi, num quando noveris
Quemdam Corinthii Chremetis filium
Charinum nomine, qui paterna abit domo
A quodam adductus parasitorum pessumo,
Quem Sannionem dicunt? (3) Quid palles, puer?

(1) *Tacite haec dicit.*
(2) *Aegyptios inspectans sedulo.*
(3) *Charinus pallet et contremiscit.*

(Ad proximum numerum).

Sponsor: Ioannes Baptista Ciampi, iurisperitus.

Romae — Ex officina *Pacis*, E. Cuggiani.